

SALVADOR DALÍ (1904-1984) Dalí va néixer a Figueres i la seva terra, l'Empordà, junt amb la seva dona, Gal·la, constituïrien els referents constants de la seva vida i obra. Dalí, el català més internacional, no va considerar mai cap de les seves residències parisines o americanes la seva llar. Per ell només hi havia una casa, la de Cadaqués. L'artista plasmaria en els seus quadres aquest arrelament a la seva terra que es manifestaria, igualment, en la constant reivindicació del seu gran privilegi de ser català.

Durant tota la vida mantindria una doble dinàmica, pictòrica i literària, iniciada amb les primeres exposicions i publicacions als catorze i disset anys, respectivament. Al 1921 es traslladà a Madrid. I, si bé l'ensenyament de l' *Escuela de Bellas Artes de San Fernando*, el va decebre, a Madrid va tenir l'ocasió de submergir-se en la lectura de Freud. Els adquirits coneixements freudians l'ajudarien, sempre, a canalitzar els seus processos anímics sobre les teles.

Al 1925 Dalí tornava a estar pintant a Cadaqués, on rebé la visita del seu amic el poeta Garcia Lorca i al 1926, després de la primera exposició individual a Barcelona (galeria Dalmau) va marxar a Paris. De retorn, a Barcelona, va signar amb dos companys, el *Manifest Groc* (1928) una adaptació a la realitat catalana del manifest surrealista.

L'any 1929, a Paris, va ser especialment intens per l'artista. Va realitzar, amb Luís Buñuel, la pel·lícula *Un chien andalou* que segellaria el seu ingrés al grup surrealista. Exposà, sempre a la ciutat del Sena, aconseguint gran èxit en les crítiques i en les vendes. Al mateix 1929, inicià la seva relació amb Gal·la, aleshores casada amb Paul Eluard. El rebuig que el tema provocà al pare de l'artista, amb qui Dalí havia mantingut una extraordinària relació, desencadenà una traumàtica ruptura entre els dos. Trobant-se, aleshores, sense casa a Cadaqués, amb els guanys de l'exposició parisina, adquirí unes barraques de pescadors a Port Lligat de les que feria la seva residència.

L'activitat frenètica dels anys següents, exposa, escriu, presenta el seu interessant mètode paranoic-critic de coneixement irracional, etc., el porta constantment de Port Lligat a Paris i participa per primera vegada a una exposició als Estats Units amb el grup surrealista (1932). Al 1933, necessitat de diners per acabar la casa de Port Lligat, es traslladà a Paris amb Gal·la on, a les anteriors activitats, va afegir la col·laboració en la revista surrealista *Minotaure* i la venda de tot tipus d'idees i d'objectes surrealistes.

Dalí, surrealista de naixement (“L’única diferència entre els surrealistes i jo, és que jo soc surrealista”) provocà contradiccions entre els surrealistes d’acadèmia que ell acabà considerant un petits burgesos inadaptats i bruts. L’èxit i l’extraordinària personalitat de l’artista inquietà i despertà els gels de Breton, el cap del moviment, que protagonitzà un ridícul judici en el que es sentencià l’expulsió de Dalí del grup. L’artista, però, va seguir exposant amb els surrealistes (Breton necessitava la seva popularitat) fins el 1939, any en que trencaren definitivament les relacions. Els triomfs de Dalí a Estats Units (publicacions, exposicions, etc.) varen culminar en l’inauguració de *Bacchanale* al Metropolitan Opera House de Nova York, una peça de la qual Dalí era autor del llibret i de la decoració. Aleshores Breton, profundament envejós, l’anomenà *Avida Dollars*.

Entre 1940 i 1941, Dalí i Gala visqueren exiliats a Nova York. A Amèrica la seva activitat abastà encara més àmbits. Després dels èxits al Metropolitan Opera House i al MOMA (el museu presentà una espectacular retrospectiva Dalí-Miró) l’artista participà en diversos projectes de disseny de joies i de cinematografia (amb Walt Disney i Hitchcock) entre altres. Als Estats Units va publicar *La vida secreta de Salvador Dalí* i la seva producció pictòrica va proveir bastantment les col·leccions americanes. La més important d’elles, la d’E. i A. Reynolds Morse és la base del Museu Dalí dels Estats Units que, fundat a Cleveland (1971) per aquest matrimoni d’admiradors incondicionals va ser, posteriorment, traslladat a Florida. Aquest museu simbolitza el profund arrelament de l’obra de Dalí en aquest país. Els anys americans suposaren la consagració de l’artista en tots els àmbits en els quals treballà.

L’esclat de la bomba va desencadenar el seu misticisme, plasmat al *Manifest místic* (1951) i a tota la seva obra posterior. De nou a Europa, va mantenir el mateix ritme d’activitats en diferents camps. Passà llargues temporades a París on protagonitzà extraordinàries conferències, com la que tingué lloc a l’*Université de La Sorbonne* (1953) actuacions diverses, entre elles la presentació d’un pa de 15 metres al *Théâtre de l’Etoile* (1958). Aquestes impactants intervencions públiques feren d’ell un precursor genial dels posteriors *happenings* i *performances*. La intel·ligència i la capacitat visionària de Dalí el ferien anar molt per davant dels altres. Conscient de la situació, en una ocasió declarà: “El pallaso no soc jo, si no aquesta societat monstruosament cínica i tan puerilment inconscient que juga el joc de la serietat per dissimular la seva bogeria... la meua pintura, n’és testimoni”.

SALVADOR DALÍ *El deslletament del noble aliment*. 1934 Oli sobre fusta. The Salvador Dalí Museum. Sant Petersburg (Florida). En aquesta obra, Dalí, reflecteix el característic paisatge de Port Lligat que l'artista portava inscrit en la seva ànima. L'arrelament a la terra i la seva dona, serien els pilars fixes del seu geni absolutament volàtil i oníric. La pintura, executada amb la perfecció tècnica dels mestres del Renaixement, queda perfectament encaixada entre dos elements simbòlics, la casa de l'artista a la part esquerra i la figura de la dona (probablement Gal·la) a la zona de la dreta. El cel crepuscular i la terra rogenca de la platja tanquen una composició d'estructura tradicional que conté diferents al·lusions a la vida sexual del seu autor. Les barques es fan ressò dels conceptes de bressol retrobat i de claustre matern. Idea que lliga amb el rol de Gal·la que era, a més de l'amant, la mare adorada que l'artista perdé de jovenet. Aquest claustre simbolitzat per un rectangle buit en el cos de la dona té un suport, a manera de columna vertebral, la característica força fàl·lica de les composicions d'aquest període. El moble, ressò visual i conceptual de l'esmentat claustre, repeteix el buidat que és separat de l'estructura i coronat amb el simbolisme, també fàl·lic, de la botella. El domini de la pintura tradicional, així com el coneixement freudià dels abismes personals, permeten a l'artista expressar poèticament processos traumàtics subtilment evocats per la llum crepuscular que embolcalla el món de Port Lligat.

SALVADOR DALÍ. *Aranya de la tarda. Esperança!*. 1940. Els interessos musicals d'Eleanor podrien haver decantat al marit, Reynolds Morse, per l'adquisició d'aquesta composició i no d'un altre, amb motiu del primer aniversari del seu casament. El violí en el que es metamorfoseja el cos dalinià del primer terme va ser, probablement, el primer nexa d'unió entre l'artista i el matrimoni de milionaris americans qu'esdevindrien els grans col·leccionistes de Dalí i fundadors, amb els seu fons, del *Dalí Museum* dels Estats Units. La composició, situada sobre una plana que tant recorda a les empordaneses com a les americanes, està dividida en dues escenes susceptibles de ser llegides seqüencialment. La teixidora dels destins, l'aranya, sobre l'adormit i putrefacte perfil del l'artista, evoca el sacrifici, la transformació continua de l'home al llarg de la seva existència. Aquesta metamorfosi que s'opera en el cos de l'artista, possibilitarà la trobada entre el cavall i la dona en segon terme. La parella balla espectralment, enlairant-se més enllà d'una forma fàl·lica, d'un lliri pansit que

suggereix un estat de puresa virginal. El joc d'oposicions entre les formes blanques i les dures fa referència a la naturalesa dels processos que es desenvolupen en el propi Dalí. L'angelet, tapant-se els ulls i el nas davant l'espectacle, vincula a l'artista amb els que dibuixava el seu apreciat Rafael.

SALVADOR DALÍ. *La panera*. 1926. La panera va ser realitzada al mateix any en el que Dalí, havent manifestat l'incompetència dels docents de *l'Escuela de Bellas Artes de San Fernando*, de Madrid, va ser expulsat de la mateixa. Quan el professorat començava a entendre i a ensenyar la pintura impressionista, Dalí que ja havia experimentat aquestes tècniques, buscava assessorament en el coneixement de la tradició. La panera reflecteix la seva recerca personal en l'àmbit de la natura morta espanyola del Segle d'Or. Auster, preciosista i desproveïda de retòrica, la cistella es situa al bell mig del clar obscur característic del període. Entre els blancs del llenç i les tintes fosques del fons, la panera daliniana s'erigeix en hereva de Zurbarán i de Sanchez Cotán, dels millors *bodegons* de l'Escola espanyola.

SALVADOR DALÍ. *Noia amb tirabuixons*. 1926. La misteriosa noia d'esquenes que el jove Dalí retalla sobre el paisatge empordanès combina realisme, onirisme i desitjos del pintor. La composició denota la maduresa artística de Dalí que, als vint-i-dos anys estava ja sentant les bases intel·lectuals i compositives sobre les quals estructuraria la seva obra posterior. Més endavant, en ser presentat a Gal·la l'any 1929, reconegué en la que seria la seva esposa, aquesta noia d'esquenes que havia encarnat tots els seus desitjos.